

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.”
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Operacja realizowana przez Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie w ramach
Planu Operacyjnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2016-2017
pod tytułem:

Komercjalizacja działalności LGD formą budowy potencjału organizacyjnego

RAPORT Z BADAŃ TELEFONICZNYCH (CATI)

(analiza nt.: Proces komercjalizacji działalności LGD/LGR na podstawie wywiadów telefonicznych)

Kraków 2017

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE DO PROBLEMATYKI BADAWCZEJ	3
CEL I ZAKRES BADANIA	3
SZCZEGÓŁOWE PYTANIA BADAWCZE	4
METODY I TECHNIKI BADAŃ	5
WYNIKI BADAŃ.....	6
WNIOSKI W KONTEKŚCIE POSTAWIONYCH PYTAŃ BADAWCZYCH.....	19
REKOMENDACJE.....	22
SPIS RYSUNKÓW	24
ZAŁĄCZNIK 1	25

WPROWADZENIE DO PROBLEMATYKI BADAWCZEJ

Problematyka dotycząca komercjalizacji działalności Lokalnych Grup Działania (LGD) towarzyszy podejściu LEADER od początku jego wprowadzania w Polsce. Przedstawiciele LGD raczej z pewną ostrożnością podchodzą do tego zagadnienia uważając, że kolejne edycje mają zapewnione finansowanie ze środków Unii Europejskiej, a działalność gospodarcza wiąże się z dodatkowym „wysiłkiem” i ryzykiem. Przedstawiciele Instytucji Zarządzającej (IZ), a także instytucji wdrażających (IW) nie zajmują jednoznacznego stanowiska w tej sprawie – ani nie zakazują, ani nie rekomendują podejmowania przez LGD działalności zarobkowej (gospodarczej).

Lokalne Grupy Działania w tym Rybackie Lokalne Grupy Działania (RLGD) coraz częściej koncentrują się na wykonywaniu zadań instytucjonalnych w ramach struktury podmiotów wdrażających Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) oraz Program Operacyjny „Rybnactwo i Morze” (PORM 2014-2020, lub PO RYBY). Brak jest wyraźnej równowagi pomiędzy byciem głównie instytucją a istotą stowarzyszenia jako ruchu społecznego działającego na rzecz swoich członków, a wspólnie z nimi oddziaływującego na środowisko lokalne lub określone w statucie grupy docelowe.

Sytuacja taka tworzy zasadniczy problem polegający na dylemacie: *działać dokąd są środki na funkcjonowanie, czy budować potencjał organizacyjny umożliwiający funkcjonowanie bez systemowego finansowania działalności stowarzyszenia*. Jednym ze sposobów wzmocnienia potencjału organizacyjnego stowarzyszenia jest podejmowanie działalności gospodarczej (komercyjnej) lub świadczenie odpłatnych usług w ramach celów statutowych. Kilkanaście stowarzyszeń typu partnerstwo trójsektorowe podjęło działalność gospodarczą lub rozwija różne powiązane formy działalności komercyjnej uzyskując środki na realizację zadań statutowych.

CEL I ZAKRES BADANIA

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie zakłada, że rezultaty przeprowadzonych badań, a także ich upublicznienie będą służyły podejmowaniu działań wzmacniających potencjał organizacyjny LGD/RLGD, co powinno budować trwałość partnerstw i podnosić skuteczność ich oddziaływania na poprawę warunków życia lokalnych społeczności. Zgromadzony i opracowany materiał empiryczny dostarczy wiedzy

o zachodzących procesach komercjalizacji w partnerstwach oraz na temat stosunku partnerstw do tego procesu.

Cel główny

Głównym celem badania jest ocena stopnia zainteresowania ze strony LGD/RLGD komercjalizacją działalności oraz identyfikacja uwarunkowań wewnątrzorganizacyjnych podejmowania i rozwoju działań komercyjnych przez partnerstwa, a także ocena wpływu procesu komercjalizacji działalności LGD/RLGD na wzmocnienie potencjału organizacyjnego partnerstw.

SZCZEGÓŁOWE PYTANIA BADAWCZE

Pytania badawcze służą:

1. Zdefiniowaniu warunków decydujących o podejmowaniu lub nie, działalności odpłatnej (komercyjnej) przez LGD/RLGD.
2. Zidentyfikowaniu barier wpływających na niepodejmowanie działań komercyjnych przez LGD/RLGD.
3. Zbadaniu i opisaniu przykładów działań LGD/RLGD o charakterze komercyjnym.
4. Ustaleniu jak wpływają działania o charakterze komercyjnym na wzmocnienie potencjału organizacyjnego LGD/RLGD.
5. Identyfikacji LGD/RLGD, które prowadzą działalność odpłatną (komercyjną) oraz identyfikacji form tej działalności.

Szczegółowe pytania badawcze:

1. Co wpływa na decyzję władz stowarzyszenia o podejmowaniu lub nie działalności odpłatnej (komercyjnej), w tym podejmowaniu działalności gospodarczej?
2. Jakie są główne bariery w rozwoju działalności odpłatnej (komercyjnej), w tym podejmowaniu działalności gospodarczej?
3. Jaki jest wpływ zasobów techniczno-kadrowych i finansowych stowarzyszenia na podejmowanie lub rozwijanie działalności odpłatnej (komercyjnej), w tym działalności gospodarczej?
4. Jakie formy są preferowane przez stowarzyszenia, które podejmują działania odpłatne komercyjne, w tym działalność gospodarczą?

5. Jaki jest zakres produktów (towary i usługi), będących przedmiotem działalności odpłatnej (komercyjnej), w tym działalności gospodarczej stowarzyszeń?
6. Jaki wpływ mają działania odpłatne (komercyjne), w tym działalność gospodarcza na wzmocnienie potencjału organizacyjnego?

METODY I TECHNIKI BADAŃ

Wybór metody i techniki badawczej:

Do przeprowadzenia badania ilościowego wykorzystano technikę kwestionariuszowego wywiadu telefonicznego wspomaganego komputerowo (CATI – *Computer-Assisted Telephone Interview*). Wywiad przeprowadzony został wśród przedstawicieli LGD oraz RLGD w dniach **16.08-29.08. 2017** r. Celem prowadzonych wywiadów było uzyskanie wiedzy niezbędnej do osiągnięcia wszystkich celów szczegółowych i uzyskanie odpowiedzi na postawione pytania badawcze, a także zidentyfikowanie tych LGD/RLGD, które podejmują działania o charakterze komercyjnym.

Dobór próby do badań:

W zakresie badania techniką wywiad kwestionariuszowy realizowany telefonicznie wspomagany komputerowo z przedstawicielami LGD/RLGD, grupa próba reprezentatywna zarówno na poziomie ogólnopolskim jak i wojewódzkim, została wyłoniona metodą losową spośród wszystkich LGD/RLGD wybranych w Polsce, do realizacji LSR w perspektywie finansowej 2014-2020. Do doboru próby został przygotowany operat badawczy stanowiący wykaz teleadresowy.

Opracowany operat zawierał 322 неповtarzalnych rekordów. Losowość wyboru polegała na tym, że wykaz został sporządzony województwami. Dla każdego województwa wylosowano spośród wszystkich LGD odpowiednią ich liczbę zachowując proporcję (relację ogólnej liczby LGD w danym województwie do określonej próby 200 LGD w całej próbie). Próby podjęcia rozmowy telefonicznej były wykonywane w cyklu zamkniętym, kolejno po jednym rekordzie w każdym województwie. Osiągnięcie 200 skutecznie przeprowadzonych wywiadów, w tym 42 w trakcie których zostały zidentyfikowane podmioty prowadzące działania komercyjne zakończyło proces badania.

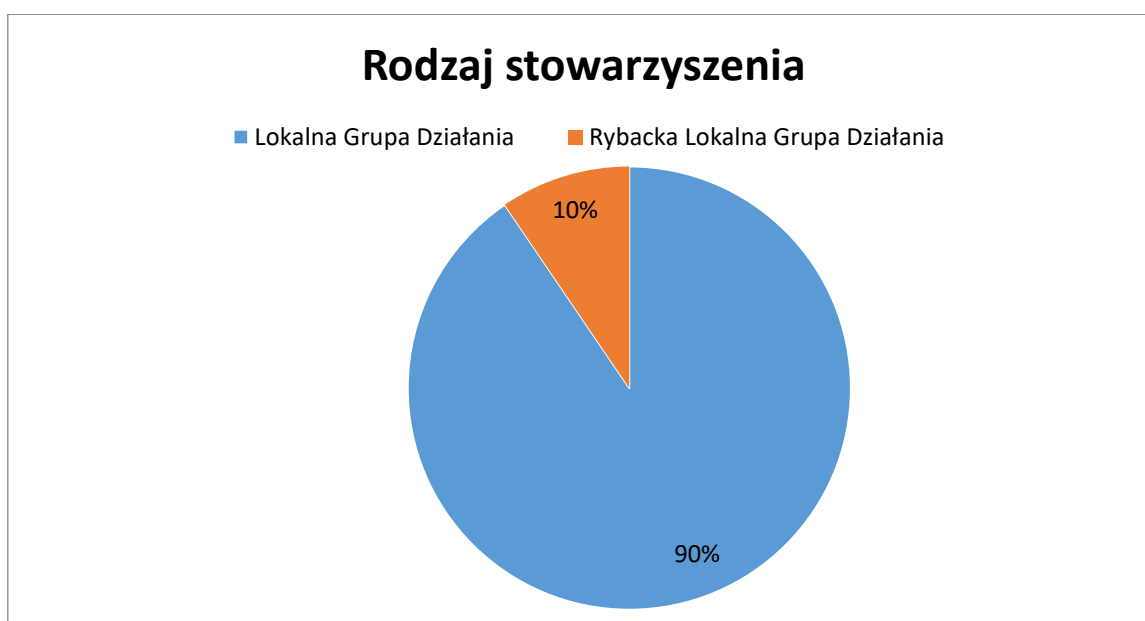
WYNIKI BADAŃ

W badaniu telefonicznym wzięło udział 200 osób reprezentujących Lokalne Grupy Działania (LGD) i Rybackie Lokalne Grupy Działania (RLGD), wśród których było 72% kobiet i 28% mężczyzn. Taki stan rzeczy dobrze odzwierciedla poziom feminizacji LGD/RLGD.

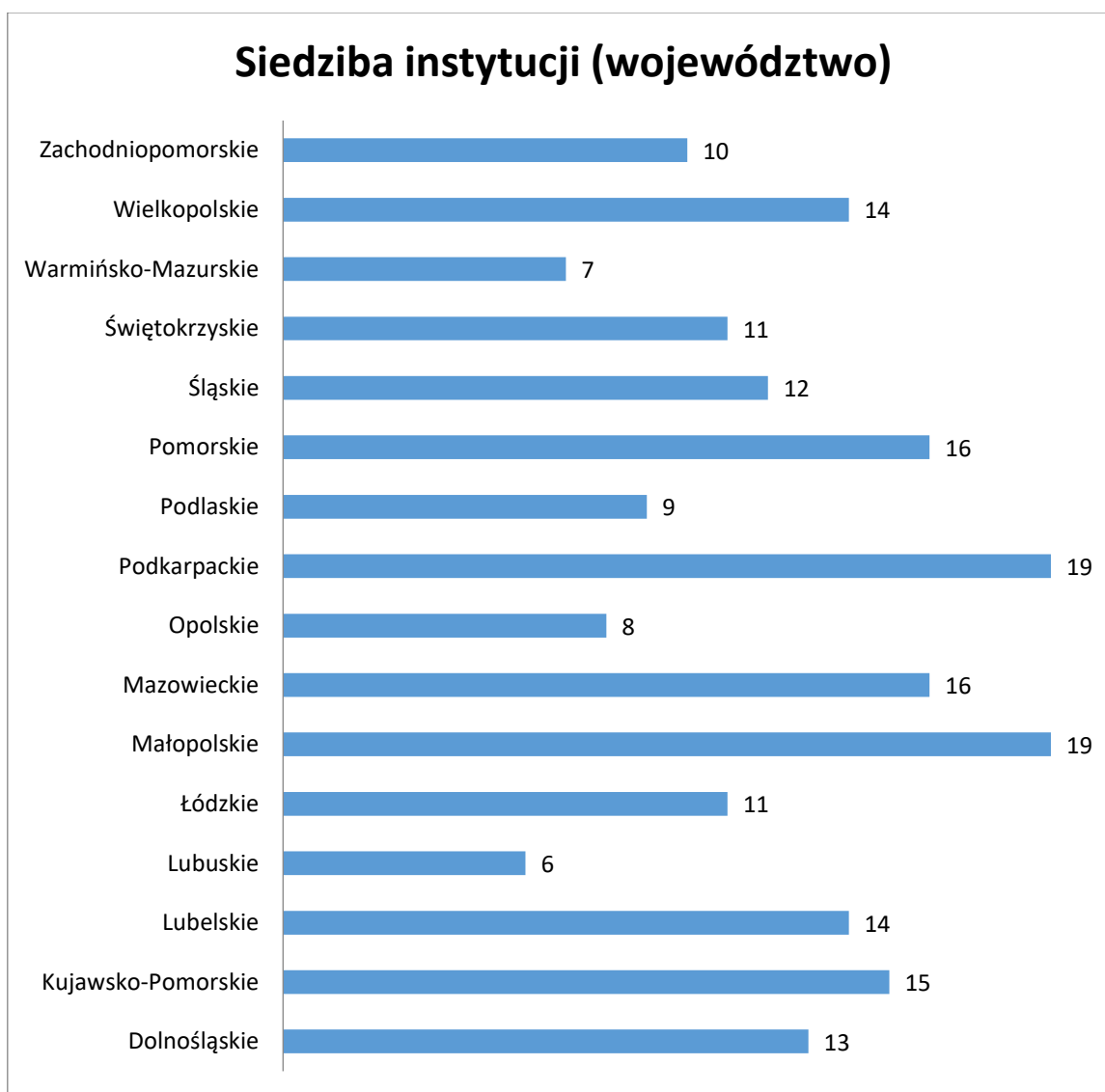
Rysunek 1 Płeć respondentów

Zdecydowana większość stowarzyszeń biorących udział w badaniu to Lokalne Grupy Działania 90,5%, natomiast Rybackie Lokalne Grupy Działania stanowiły 9,5%. Taki stan rzeczy dobrze obrazuje sytuację w Polsce, gdzie liczba wybranych RLGD do realizacji LSR w latach 2014-2020 wynosi 29.

Rysunek 2 Rodzaj stowarzyszenia

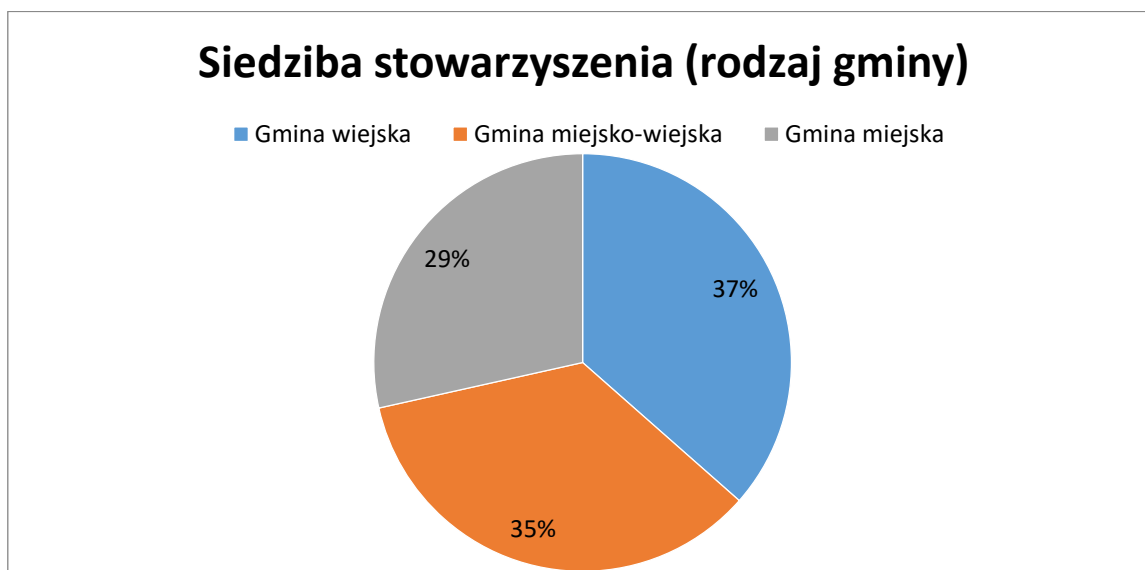
Analizując rozkład województwami podmiotów, które wzięły udział w badaniu należy zauważyć spore różnice terytorialne. Liczba podmiotów z danego województwa waha się między 6 (województwo lubuskie), a 19 (województwo małopolskie i podkarpackie). Mediana dla częstości w zbiorze wynosi 11,5 co pokazuje, że w połowie województw zrobiono więcej wywiadów, a w połowie mniej od przedstawianej wartości. Taki stan rzeczy odzwierciedla również charakter warstwowy zastosowanej próby badawczej. Liczba wywiadów, a zarazem liczba wybranych z operatu badawczego stowarzyszeń jest proporcjonalna do łącznej liczby stowarzyszeń w danym województwie oraz zamierzonej sumy LGD/RLGD w operacji. Należy ocenić, że spełnione zostało kryterium reprezentatywności LGD/RLGD w skali kraju.

Rysunek 3 Siedziba instytucji (województwo)

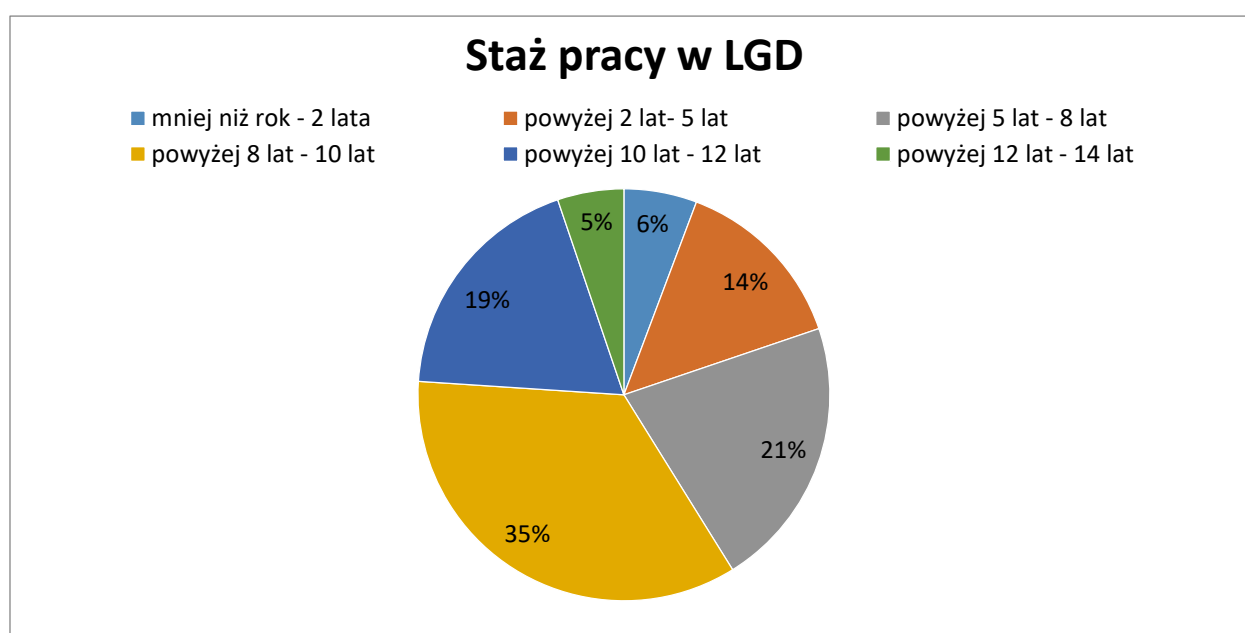
Spośród wszystkich stowarzyszeń, największa liczba ma swoją siedzibę na obszarze gminy wiejskiej (36,5%) oraz miejsko-wiejskiej (35%), co może być tłumaczone specyfiką

funkcjonowania i finansowania tych podmiotów. Na terenie gminy miejskiej znajduje się 28,5% podmiotów, które wzięły udział w badaniu.

Rysunek 4 Siedziba stowarzyszenia (rodzaj gminy)

Ze względu na poruszaną problematykę w badaniu, ważne było, aby wśród respondentów znaleźli się pracownicy stowarzyszeń z bogatym doświadczeniem w pracy. Wśród badanych, największy odsetek pracuje w LGD między 8 a 10 lat (35%). Niecała ¼ badanych zadeklarowała doświadczenie w pracy w LGD między 5 a 8 lat (21%), natomiast powyżej 10 lat a mniej niż 12 lat 19%. Można zatem powiedzieć, że respondenci są doświadczonymi lub bardzo doświadczonymi pracownikami. Łącznie aż 80% badanych posiada więcej niż 5 letnie doświadczenie w pracy w LGD, co sugeruje, że zebrane dane do analizy charakteryzują się wysokim stopniem eksperckości.

Rysunek 5 Staż pracy w LGD

Ze względu na cel badania, respondentów poproszono o odpowiedź na pytanie *Jakie są w przybliżeniu roczne przychody Waszego Stowarzyszenia- nie licząc środków PROW/PO RYBY - na funkcjonowanie i projekty współpracy?* Tak zadane pytanie, mogłoby sprawić problem niedoświadczonym pracownikom LGD, jednak w przeprowadzonym badaniu udało się uzyskać informacje. Zebrane dane prezentuje niżej zamieszczona tabela.

Jakie są w przybliżeniu roczne przychody Waszego Stowarzyszenia – nie licząc środków PROW/PO RYBY – na funkcjonowanie i projekty współpracy?	Procent odpowiedzi
25 000 – 50 000 PLN	32,5%
51 000 – 100 000 PLN	20%
101 000 – 150 000 PLN	25%
151 000 – 200 000 PLN	5%
Powyżej 200 000 PLN	17,5%

Rysunek 6 Przychody LGD

Dane pokazują duże zróżnicowanie stowarzyszeń względem rocznych przychodów (nie wliczając środków PROW/PO RYBY na funkcjonowanie i projekty współpracy). Niemal 1/3 badanych wskazało przedział wielkości przychodów w zakresie 25 000 – 50 000 zł (32,5%), ¼ stowarzyszeń osiąga przychody rzędu 101 000 – 150 000 zł (25%), a 20% podmiotów kwoty w wysokości 51 000 – 100 000 zł. Co ciekawe, o ile przychody rzędu 151 000 – 200 000 zł uzyskuje jedynie 5% badanych podmiotów, tak najwyższe dochody (powyżej 200 000 zł) deklaruje, aż 17,5% badanych.

Oprócz pytania dotyczącego przychodów, w którym respondenci na podstawie wiedzy z poprzednich lat mieli określić rząd wielkości kwot, badani zostali poproszeni również o predykcję przychodów w bieżącym (2017) roku. To zadanie było nieco trudniejsze, gdyż wymagało nie tylko wiedzy na temat bieżącej pracy LGD, ale również znajomości planów na

kolejne miesiące. Poniższa tabela pokazuje dane porównawcze przychody stowarzyszenia oraz szacunkowe przychody stowarzyszenia w 2017 roku.

Jakie są w przybliżeniu roczne przychody Waszego Stowarzyszenia – nie licząc środków PROW/PO RYBY – na funkcjonowanie i projekty współpracy?	Przychody stowarzyszenia	Szacunkowe przychody stowarzyszenia w 2017 roku	Różnica w % odpowiedzi (przychody stowarzyszenia – przychody szacunkowe)
Do 24 900 PLN	0%	16,0%	- 16%
25 000 – 50 000 PLN	32,5%	22,9%	9,6%
51 000 – 100 000 PLN	20%	42,4%	- 22,4%
101 000 – 150 000 PLN	25%	8,3%	16,7%
151 000 – 200 000 PLN	5%	3,5%	1,5%
Powyżej 200 000 PLN	17,5%	6,9%	10,6%

Rysunek 7 Przychody LGD wraz z szacunkami na rok 2017

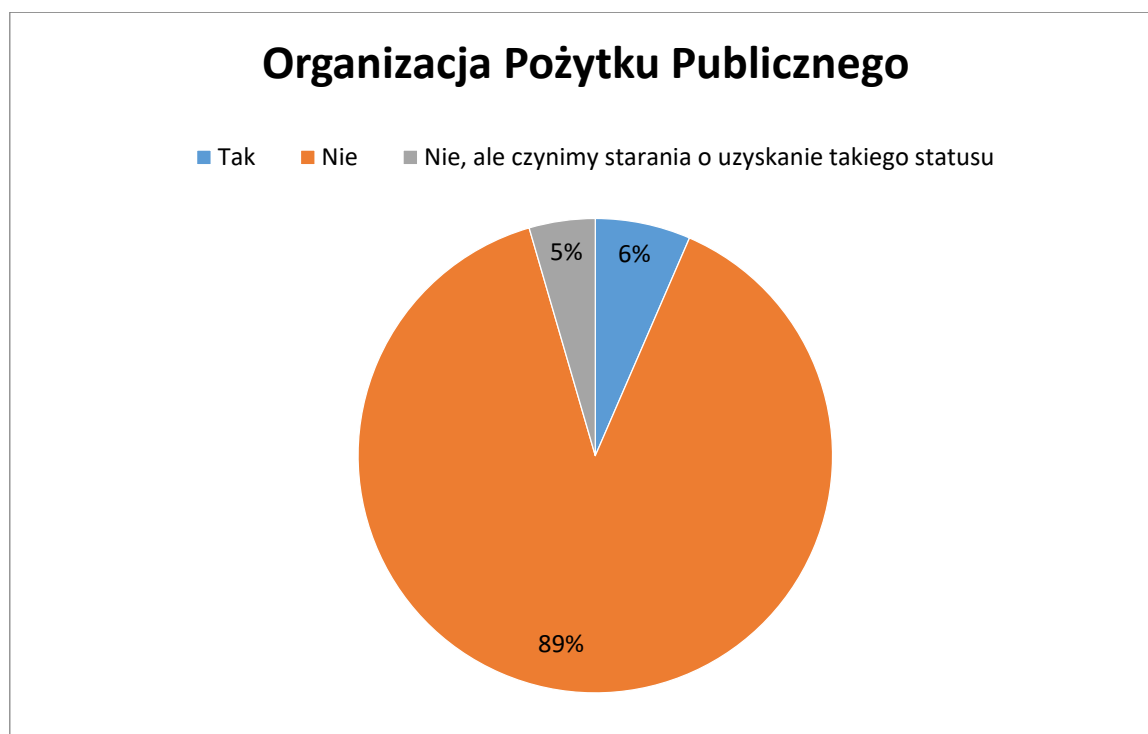
Dane wyraźnie pokazują, że szacunki na temat przychodów stowarzyszeń w 2017 roku są pesymistyczne. Badani częściej uznawali, że dochody będą niższe niż te, które deklarowali w latach poprzednich. Zdecydowanie rzadziej wskazywali najwyższe przedziały kwotowe (101 000 i więcej PLN) i tym samym częściej wskazywali najniższe przedziały (deklarację przychodu w 2017 do 50 000 PLN wyraziło 38,9% badanych). Różnice zostały przedstawione w trzeciej kolumnie omawianej tabeli.

Badani zostali poproszeni również o podanie źródeł finansowania swoich działania z pominięciem źródeł finansowania i projektów współpracy z PROW i/lub PO RYBY. Poniższa tabela pokazuje, że zdecydowanie najczęściej spotykanym źródłem finansowania są składki członkowskie. Aż 99% badanych wskazało tą formę wsparcia, natomiast inne formy były wskazywane wyraźnie rzadziej. Wśród najczęściej wskazywanych źródeł oprócz składek członkowskich wskazać należy następujące kategorie: inne projekty i darowizny (23%), środki z UE (21,5%), środki Urzędu Marszałkowskiego – inne niż finansowanie w ramach LEADER oraz środki ministerialne (15%), w tym Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2%, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej 7%, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi 5%, Ministerstwo Sportu i Turystyki 1%, Ministerstwo Rozwoju 0,5%. Pozostałe kategorie były wskazywane rzadziej niż przez co dziesiątego respondenta.

Źródła z jakich Stowarzyszenia finansują swoje działania, z pominięciem źródeł finansowania i projektów współpracy z PROW i/lub PO RYBY	Procent odpowiedzi
1. Składka członkowska	99%
2. Działalność gospodarcza	2%
3. Odpłatne świadczenie usług	7%
4. Środki Urzędu Miasta/Gminy – inne niż składka członkowska	7,5%
5. Środki Starostwa Powiatowego – inne niż składka członkowska	7%
6. Środki Urzędu Marszałkowskiego – inne niż finansowanie w ramach LEADER	19%
7. Środki z Urzędu Wojewódzkiego	5,5%
8. Ministerstwa	15,5%
9. Środki z UE	21,5%
10. Inne Projekty i darowizny	23%

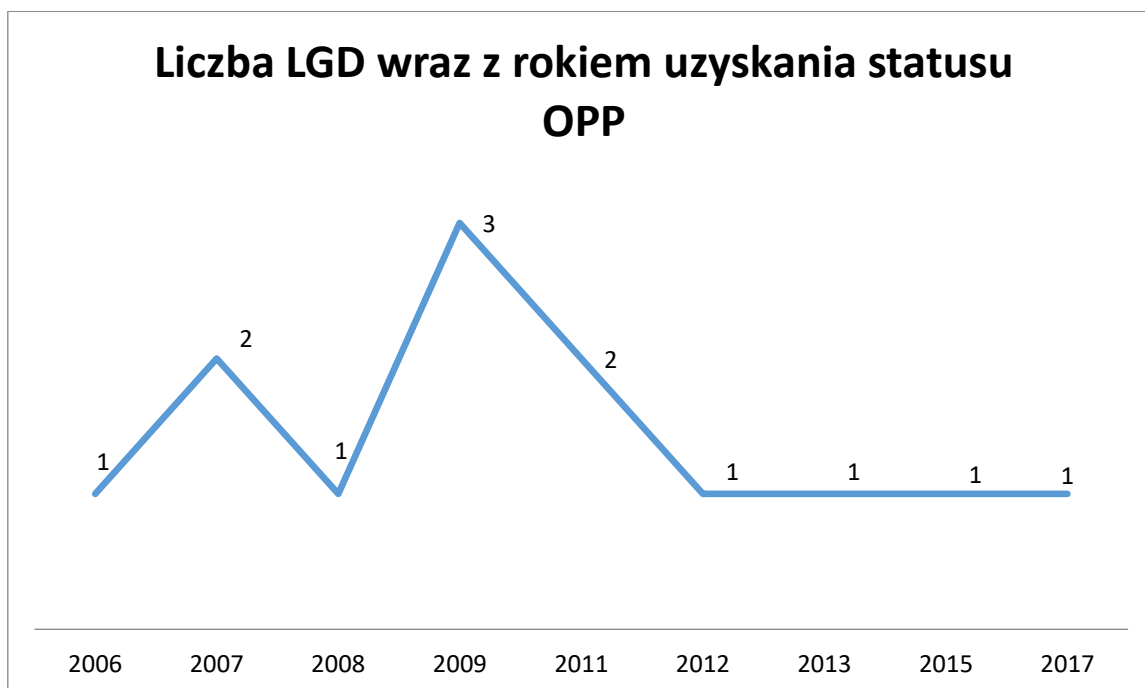
Rysunek 8 Źródła finansowania stowarzyszeń z pominięciem źródeł finansowania i projektów współpracy z PROW i/lub PO RYBY

Innym ważnym pytaniem dotyczącym możliwości pozyskiwania środków przez LGD, było stwierdzenie, czy stowarzyszenie posiada status organizacji pożytku publicznego (OPP). Jak pokazują dane, zdecydowana większość LGD nie posiada statusu OPP (89%). Jedyne 13 instytucji może pochwalić się uzyskaniem takiego statusu (6%), a 9 instytucji (5%) czyni starania o jego uzyskanie.

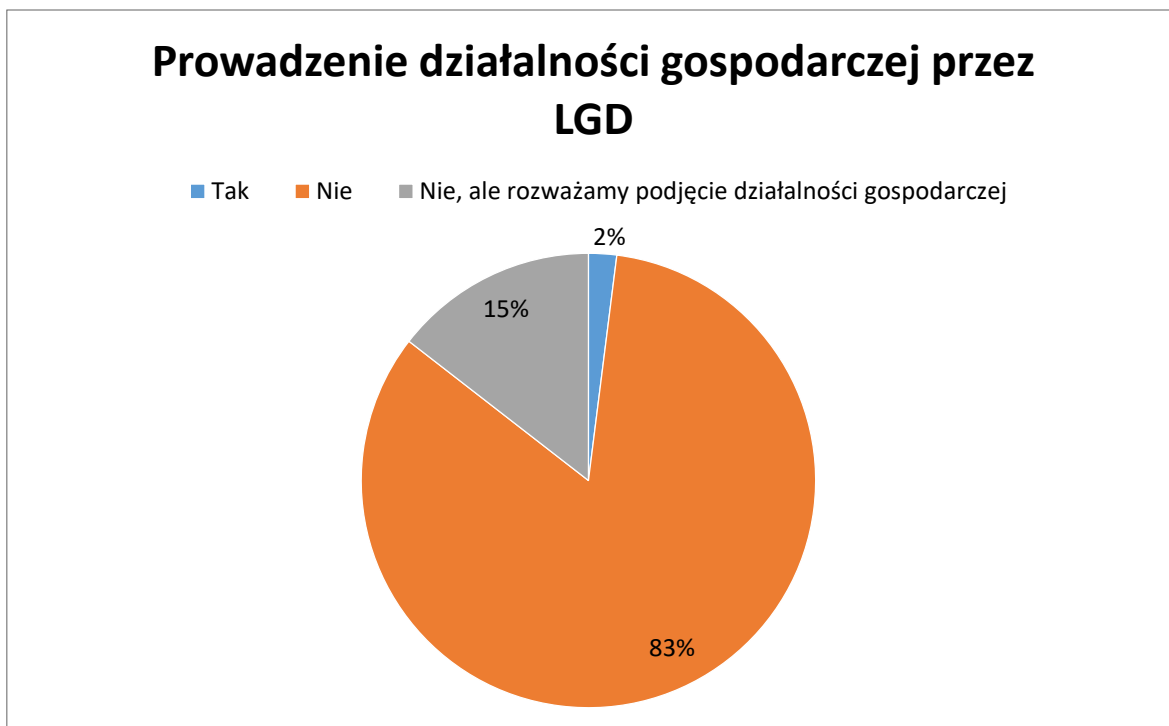
Rysunek 9 Organizacja Pożytku Publicznego

Przedstawiciele tych organizacji, które posiadają status OPP zostali dodatkowo poproszeni o podanie roku, w którym LGD/RLGD go uzyskało. Najwięcej organizacji uzyskało status OPP w roku 2009 (3), 2007 (2), 2011 (2). W roku 2006, 2008, 2012, 2013, 2015 i 2017 taki status uzyskało po jednej organizacji. Jak pokazuje poniższy wykres liczba organizacji uzyskujących status OPP w ostatnich latach utrzymuje się na jednym, niskim poziomie jednej organizacji rocznie.

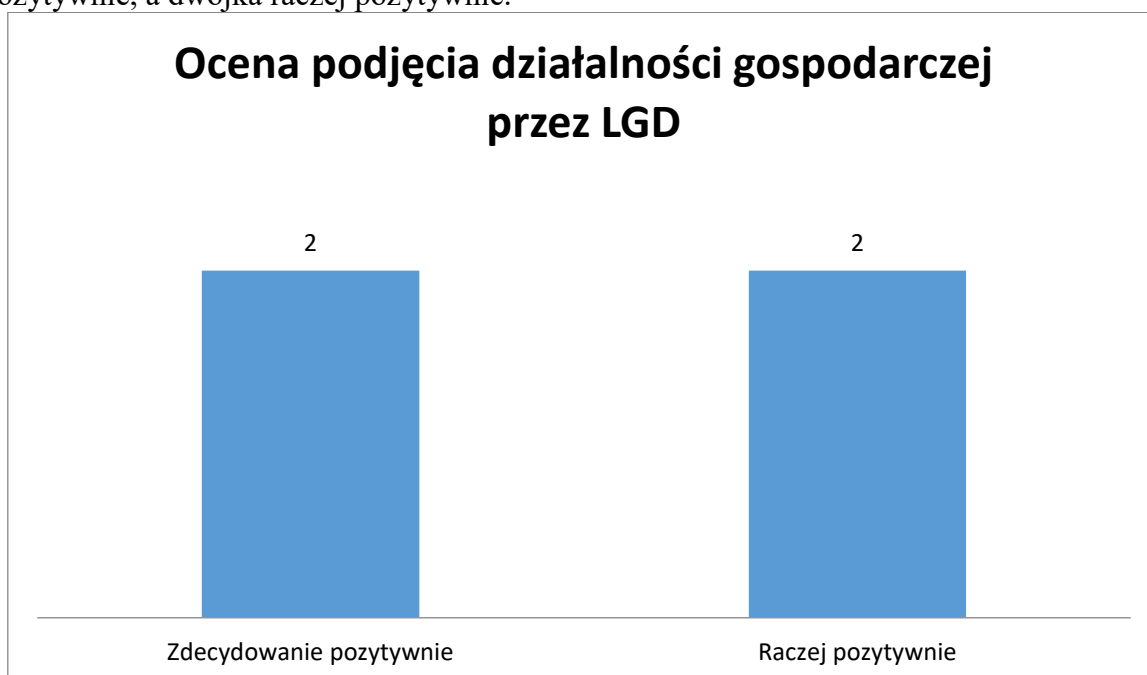
Rysunek 10 Liczba LGD wraz z rokiem uzyskania statusu OPP

Inną formą zarobkowania przez LGD może być prowadzenie działalności gospodarczej (zarejestrowanej w KRS jako przedsiębiorca). Spośród przebadanych organizacji, jedynie 2% stowarzyszeń prowadzi działalność gospodarczą (4 podmioty), 15% rozważa takie rozwiązanie (29 podmiotów), jednak przeważająca liczba deklaruje nieposiadanie tej formy zarobkowania (167 podmiotów).

Rysunek 11 Prowadzenie działalności gospodarczej przez LGD

W związku z tym, że jedynie 4 organizacje biorące udział w badaniu prowadzą działalność gospodarczą, pytanie o ocenę podjęcia przez stowarzyszenia takiej decyzji zostało zadane jedynie 4 respondentom. Wśród nich, wszyscy (4 osoby) ocenili prowadzenie działalności gospodarczej przez LGD pozytywnie, w tym dwójka badanych zdecydowanie pozytywnie, a dwójka raczej pozytywnie.

Rysunek 12 Ocena podjęcia działalności gospodarczej przez LGD

Warto również wskazać, że prowadzone przez LGD działalności gospodarcze są związane z handlem hurtowym i detaliczny, zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, edukacją, kulturą, rozrywką i rekreacją, usługami, działalnością promocyjną (w tym wydawanie informatorów), oraz szkoleniami i doradztwem.

Rysunek 13 Zakres prowadzonej działalności gospodarczej przez LGD

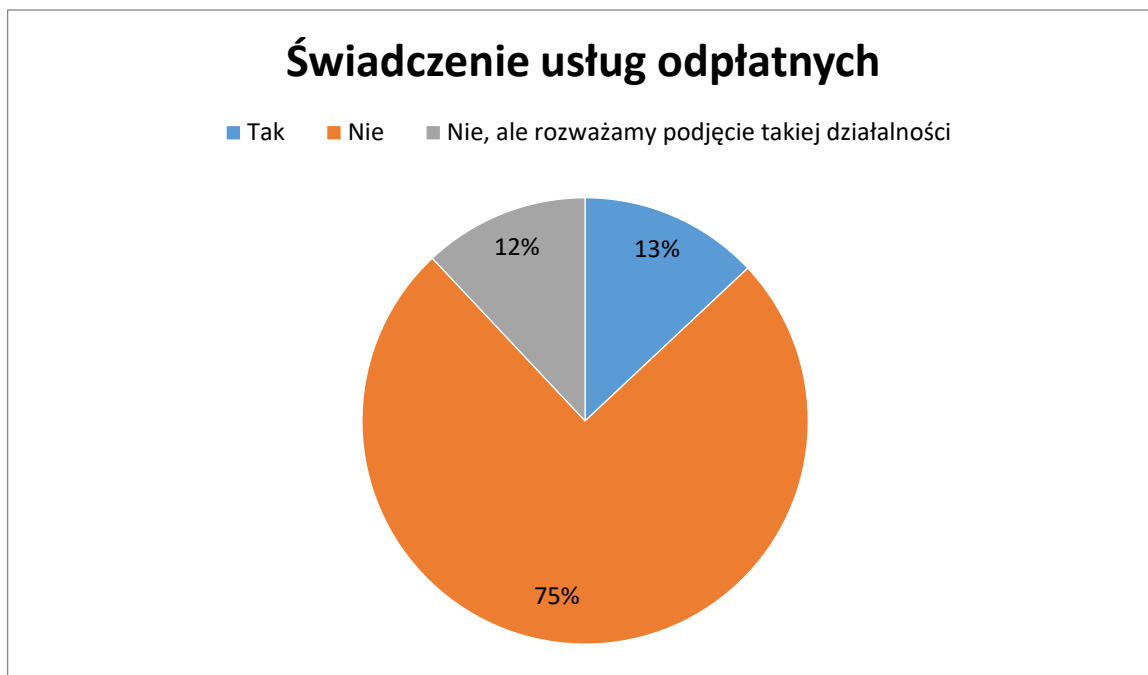
Tak duży odsetek stowarzyszeń, które nie prowadzą działalności gospodarczej może zastanawiać. Wśród najczęstszych przyczyn takiego stanu rzeczy respondenci wskazywali kolejno kategorie odpowiedzi: Obawa, że działalność gospodarcza zdominuje zadania wynikające z realizacji LSR (32,5%), Obawa, że działalność gospodarcza nie będzie przynosić zysków (32%), może wpłynąć na zmniejszenie składek przez gminy (macie zyski, to po co wam wysokie składki) (29%), Brak przygotowanej kadry do działalności gospodarczej (27,5%), Może to być „źle” widziane przez instytucję wdrażającą (24%), Przekonanie, że skoro LGD/RLGD ma zapewnione finansowanie kosztów bieżących ze środków PROW lub PO RYBY, to zbędne jest prowadzenie działalności gospodarczej (22,5%), Działalność gospodarcza może wpłynąć na pogorszenie relacji pomiędzy członkami stowarzyszenia, w tym pracownikami biura (16%) oraz Może to wpłynąć na obniżenie prestiżu stowarzyszenia wśród mieszkańców i podmiotów obszaru (0,5%). Oprócz wymienionych kategorii, respondenci bardzo często (42,5%) wymieniali specyficzne bariery, wykraczające poza przyjęte kategorie,

np. obawa przed nadmierną biurokracją w tym problemy z VAT, brak zasobów kadrowych (obecna kadra nie dysponuje czasem, w którym mogłaby się zajmować działalnością gospodarczą), brak inicjatywy ze strony Zarządu, pełnienie funkcji publicznych przez członków Zarządu.

Jakie Pani/Pana zdaniem są przyczyny niepodjęcia działalności gospodarczej przez LGD/RLGD ?	Odsetek odpowiedzi
1. Przekonanie, że skoro LGD/RLGD ma zapewnione finansowanie kosztów bieżących ze środków PROW lub PO RYBY, to zbędne jest prowadzenie działalności gospodarczej	22,5%
2. Obawa, że działalność gospodarcza nie będzie przynosić zysków	32%
3. Obawa, że działalność gospodarcza zdominuje zadania wynikające z realizacji LSR	32,5%
4. Brak przygotowanej kadry do działalności gospodarczej	27,5%
5. Działalność gospodarcza może wpłynąć na pogorszenie relacji pomiędzy członkami stowarzyszenia, w tym pracownikami biura	16%
6. Może to być „źle” widziane przez instytucję wdrażającą	24%
7. Może wpłynąć na zmniejszenie składek przez gminy (macie zyski, to po co wam wysokie składki)	29%
8. Może to wpłynąć na obniżenie prestiżu stowarzyszenia wśród mieszkańców i podmiotów obszaru	0,5%
9. Inne przyczyny	42,5%

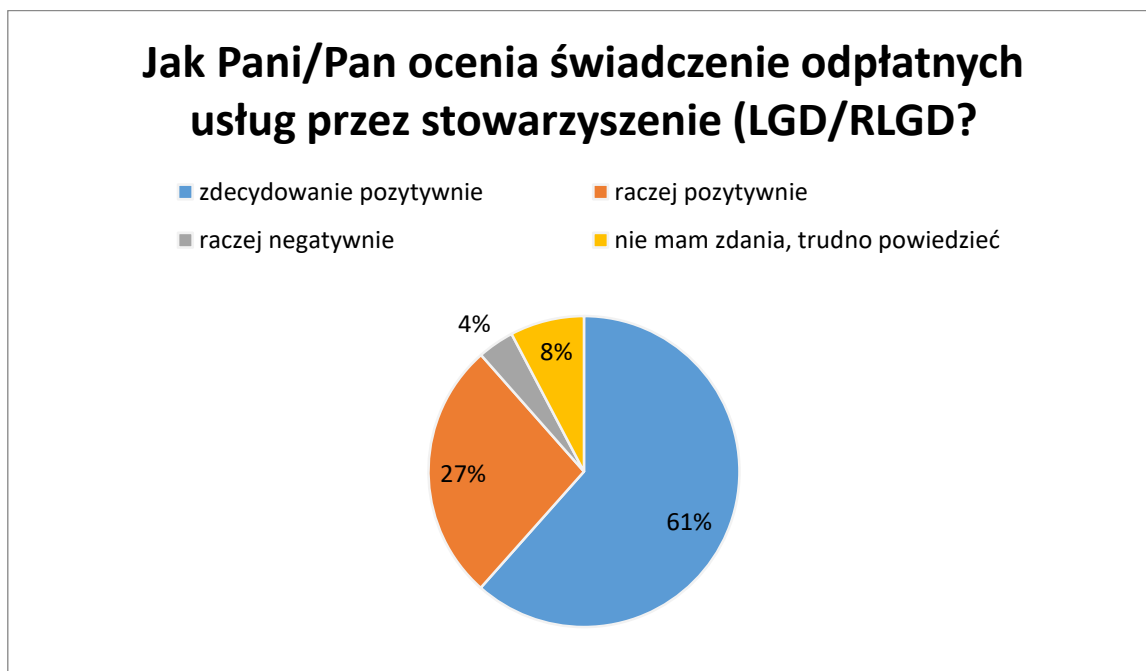
Rysunek 14 Przyczyny niepodjęcia działalności gospodarczej

Analogicznie do pytań dotyczących działalności gospodarczej, respondenci mieli również określić, czy reprezentowane przez nich stowarzyszenie świadczy usługi odpłatne i jeśli tak, jak oceniają taką działalność w LGD. Choć liczba LGD świadcząca usługi odpłatne jest większa (13%) niż w przypadku liczby instytucji z działalnością gospodarczą to nadal należy uznać, że niewielka część stowarzyszeń korzysta z takiej możliwości. Wśród badanych, 12% uznało, że LGD rozważa podjęcie takiej działalności, a 3/4 organizacji (75%) nie prowadzi takiej działalności.

Rysunek 15 Świadczenie usług odpłatnych

Wśród osób, reprezentujących stowarzyszenie, które świadczy odpłatne usługi, większość oceniała tą działalność zdecydowanie pozytywnie (61%) lub raczej pozytywnie (27%). Co ciekawe, w przypadku tej formy zarobkowania pojawiły się również oceny raczej negatywne (4%), a 8% badanych nie potrafiła jednoznacznie postawić oceny.

Rysunek 16 Jak Pani/Pan ocenia świadczenie odpłatnych usług przez stowarzyszenie (LGD/RLGD)?

Tak jak w przypadku podejmowania działalności gospodarczej przez LGD/RLGD, tak i w przypadku świadczenia usług odpłatnych lata, w których stowarzyszenie rozpoczęły taką działalność obejmują cały okres istnienia LGD od 2006 do 2017 roku. Najwięcej stowarzyszeń

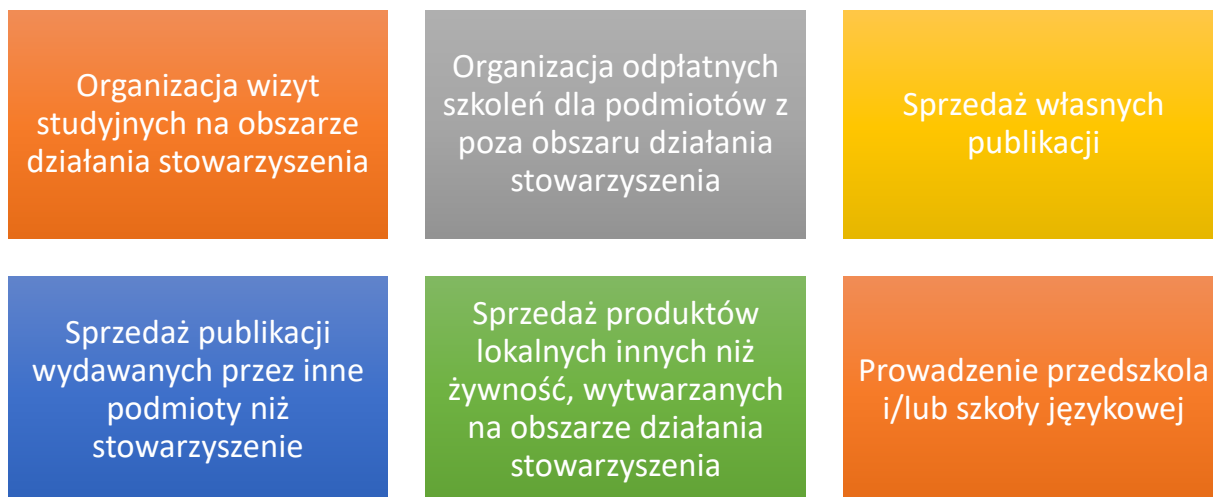
rozpoczęło świadczenie odpłatnych usług w 2016 roku (5), 2009 (4) oraz w latach 2015 i 2014 (po 3). Jak przedstawia poniższy wykres, od 2011 roku liczba organizacji rozpoczynających świadczenie odpłatnych usług wzrasta (pomijając rok 2017, w którym dane przedstawiają stan na sierpień tego roku).

Rysunek 17 Liczba organizacji świadczących usługi odpłatne wraz z rokiem rozpoczęcia działalności tego typu

Jakiego rodzaju, badane stowarzyszenia, świadczą odpłatne usługi? Respondenci wskazali sześć kategorii prowadzonych działań, są to:

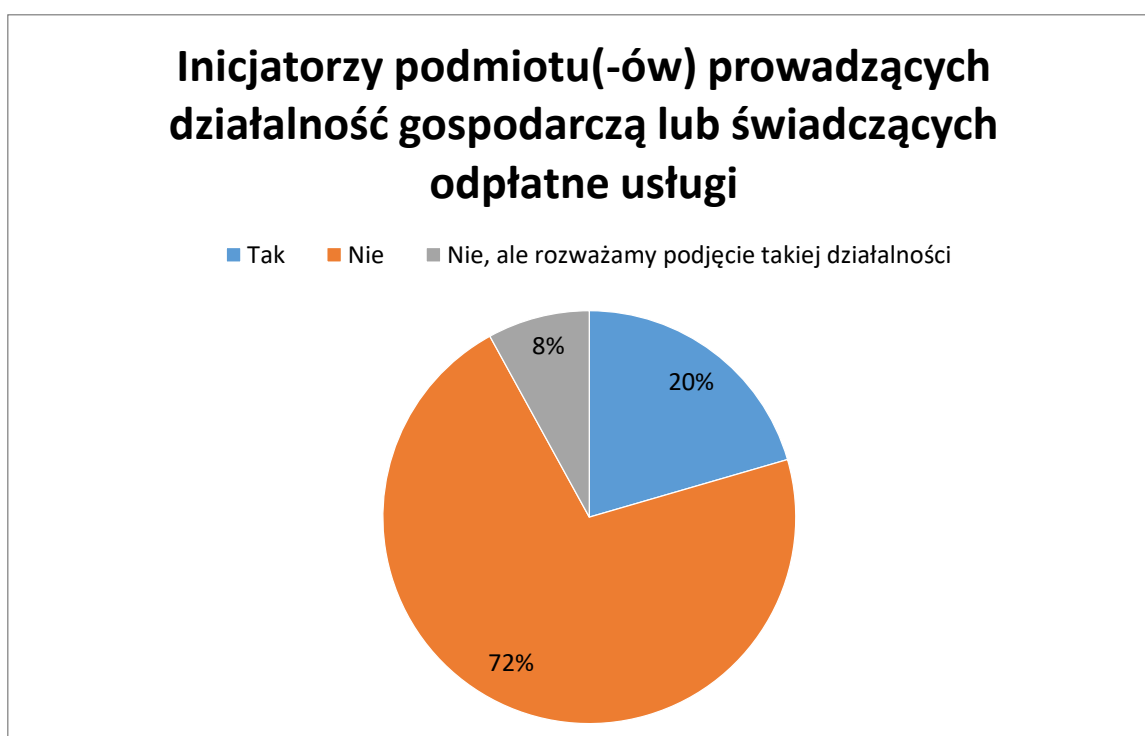
1. Organizacja wizyt studyjnych na obszarze działania stowarzyszenia
2. Organizacja odpłatnych szkoleń dla podmiotów z poza obszaru działania stowarzyszenia
3. Sprzedaż własnych publikacji
4. Sprzedaż publikacji wydawanych przez inne podmioty niż stowarzyszenie
5. Sprzedaż produktów lokalnych innych niż żywność, wytwarzanych na obszarze działania stowarzyszenia
6. Prowadzenie przedszkola i/lub szkoły językowej

Rysunek 18 Zakres świadczonych usług odpłatnych

Ostatnie pytanie zadane respondentom miało na celu określenie liczby podmiotów, które obecnie lub w przeszłości były inicjatorem (założycielem) podmiotu lub podmiotów prowadzących działalność gospodarczą lub świadczących odpłatne usługi. W związku z tym, że jednym z celów LGD jest tworzenie nowych miejsc pracy w ramach LSR, wykluczono ten specyficzny przypadek w udzielanych odpowiedziach.

Jak pokazuje poniższy wykres co piąta organizacja (20%) była inicjatorem podmiotu (-ów) prowadzących działalność gospodarczą lub świadczących odpłatne usługi, a 8% organizacji rozważa podjęcie takiej działalności. Oznacza to, że $\frac{3}{4}$ przebadanych organizacji nie ma takiego doświadczenia i w obecnej chwili nie rozważa działalności założycielskiej.

Rysunek 19 Inicjatorzy podmiotu(-ów) prowadzących działalność gospodarczą lub świadczących odpłatne usługi

WNIOSKI W KONTEKŚCIE POSTAWIONYCH PYTAŃ BADAWCZYCH

Jaki wpływ mają działania odpłatne (komercyjne), w tym działalność gospodarcza na wzmocnienie potencjału organizacyjnego?

1. Stowarzyszenia prowadzące działalność komercyjną, w tym działalność gospodarczą wzmocniają swój potencjał organizacyjny.
2. Zdecydowana większość respondentów jest zadowolonych z faktu, że LGD podejmuje taką działalność
3. Stowarzyszenia prowadzące działalność gospodarczą lub świadczące usługi odpłatne mogą zatrudniać dodatkowe osoby, wyposażyć biuro oraz generować zysk, który docelowo może być przekazywany na działalność statutową LGD
4. Dużym atutem LGD prowadzących działania odpłatne, w tym działalność gospodarczą jest ich samofinansowanie oraz pewniejszy byt po zakończeniu perspektywy finansowej 2014-2020.

Jakie formy są preferowane przez stowarzyszenia, które podejmują działania odpłatne komercyjne, w tym działalność gospodarczą?

1. Najczęściej (zidentyfikowano 21 przypadków) stosowaną formą komercjalizacji działalności LGD/RLGD jest inicjowanie przez stowarzyszenie powołania podmiotów gospodarczych (z wyłączeniem sytuacji dotyczącej realizacji LSR, nie mniej powołany i już funkcjonujący podmiot może się ubiegać o wsparcie w ramach realizacji LSR).
2. Na drugim miejscu jest odpłatne świadczenie usług przez stowarzyszenie.
3. Najmniejszym zainteresowaniem (2 zidentyfikowane przypadki) cieszy się prowadzenie działalności gospodarczej przez stowarzyszenie poprzez rejestrację w KRS jako przedsiębiorca.
4. Łączenie świadczenia odpłatnych usług z inicjowaniem powołania podmiotów gospodarczych zostało zidentyfikowane w 10 przypadkach.

Jaki jest wpływ zasobów techniczno-kadrowych i finansowych stowarzyszenia na podejmowanie lub rozwijanie działalności odpłatnej (komercyjnej), w tym działalności gospodarczej?

1. Stowarzyszenia nie dysponują obecnie zasobami finansowymi i kadrowymi, które mogłyby zaangażować w rozpoczęcie działalności odpłatnej, w tym działalności gospodarczej.
2. Obecni pracownicy wykonują swoje obowiązki w ramach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. Tym samym nie mają czasu na prowadzenie dodatkowej działalności.

3. Doświadczenie i wiedza pracowników LGD jest specjalistyczna i dotyczy w głównej mierze działalności LGD (programu LEADER). W związku z tym nie posiadają kompetencji do prowadzenia działalności komercyjnej w jakiegokolwiek formie.
4. LGD, które posiadają środki finansowe przeznaczają je na realizację działań statutowych, które sprzyjają rozwojowi społeczności lokalnej. Przeznaczenie ich na cel rozwijania działalności komercyjnej mogłoby się spotkać ze sprzeciwem różnych stron finansujących działalność LGD.
5. W związku z powyższymi argumentami, ważne dla rozwoju przedsiębiorczości LGD jest przeprowadzenie szeregu szkoleń praktyczno-technicznych dla pracowników, którzy mieliby się zajmować prowadzeniem działalności komercyjnej oraz spotkań dyskusyjnych (na przykład w trakcie przeprowadzania corocznej ewaluacji LGD) z przedstawicielami podmiotów finansujących LGD, na których wyjaśniono by potrzebę rozwijania przedsiębiorczości w LGD
6. Wzmocnienie potencjału organizacyjnego LGD jest istotne ze względu na podstawowe bariery w prowadzeniu działalności odpłatnej, w tym działalności gospodarczej przez te podmioty.
7. Ze względu na ograniczone zasoby kadrowe, finansowe oraz techniczne, LGD wymagają wsparcia w podejmowaniu działalności odpłatnej w zakresie szkoleń, finansowania, wyposażenia, a także przygotowania odpowiednich wytycznych dla podmiotów finansujących działalność LGD.

Jakie są główne bariery w rozwoju działalności odpłatnej (komercyjnej), w tym podejmowaniu działalności gospodarczej?

1. Obawa, że działalność gospodarcza stowarzyszenia zdominuje zadania wynikające z realizacji LSR;
2. Obawa, że działalność gospodarcza nie będzie przynosić zysków.
3. Obawa, że działalność komercyjna może wpłynąć na zmniejszenie składek przez gminy.
4. Brak przygotowanej kadry do działalności gospodarczej.
5. Przekonanie, że skoro LGD/RLGD ma zapewnione finansowanie kosztów bieżących ze środków PROW lub PO RYBY, to zbędne jest prowadzenie działalności gospodarczej.
6. Działalność gospodarcza może wpłynąć na pogorszenie relacji pomiędzy członkami stowarzyszenia, w tym pracownikami biura.
7. Obawa, że może to wpłynąć na obniżenie prestiżu stowarzyszenia wśród mieszkańców i podmiotów obszaru.
8. Brak pomysłu na działalność gospodarczą i obawa o zysk ze względu na brak stabilnego rynku.

Co wpływa na decyzję władz stowarzyszenia o podejmowaniu lub nie działalności odpłatnej (komercyjnej), w tym podejmowaniu działalności gospodarczej?

1. Przekonanie, że LGD/RLGD nie powinno nastawiać się na działalność zarobkową ponieważ ma zapewnione finansowanie kosztów bieżących, główne zadanie to wdrażanie LSR.
2. Może to być „źle” widziane przez instytucję wdrażającą
3. Obawa, że prowadzenie działalności komercyjnej przez stowarzyszenie może stać się konkurencją dla lokalnych przedsiębiorców i może to wpłynąć na obniżenie prestiżu stowarzyszenia wśród mieszkańców i podmiotów obszaru.
4. Obawa przed nadmierną biurokracją związaną z działalnością zarobkową, niejasne przepisy prawa, w tym problemy z rozliczaniem VAT.
5. Wymagałoby to dodatkowego zatrudnienia pracowników, którzy posiadaliby odpowiednie kompetencje i mogliby zarabiać więcej niż pracownicy finansowani z podejścia LEADER, co zapewne prowadziłoby do konfliktów wśród pracowników.
6. Brak inicjatywy ze strony Zarządu, często spowodowanej faktem „kolizji” w pełnieniu funkcji publicznych przez członków Zarządu, a działalności a gospodarczą.

Jaki jest zakres produktów (towary i usługi), będących przedmiotem działalności odpłatnej (komercyjnej), w tym działalności gospodarczej stowarzyszeń?

W ramach prowadzonej działalności gospodarczej, stowarzyszenia oferują:

1. handel hurtowy i detaliczny,
2. zakwaterowanie i usługi gastronomiczne oraz inne usługi,
3. edukację, działalność kulturalną, rozrywką i rekreacją,
4. działalność promocyjną (w tym wydawanie informatorów),
5. szkolenia i doradztwo.

W ramach świadczenia usług odpłatnych, stowarzyszenia oferują:

1. organizacja wizyt studyjnych na obszarze działania stowarzyszenia,
2. organizacja odpłatnych szkoleń dla podmiotów z poza obszaru działania stowarzyszenia,
3. sprzedaż własnych publikacji,
4. sprzedaż publikacji wydawanych przez inne podmioty niż stowarzyszenie,
5. sprzedaż produktów lokalnych innych niż żywność, wytwarzanych na obszarze działania stowarzyszenia,
6. prowadzenie przedszkola i/lub szkoły językowej.

REKOMENDACJE

Analizując wyniki badania techniką kwestionariuszowego wywiadu telefonicznego wspomaganego komputerowo należy stwierdzić, że na 200 respondentów 42 tj. 21% wszystkich respondentów uczestniczących w badaniu, zadeklarowało, w imieniu swoich stowarzyszeń, że prowadzą one różne formy komercyjnej działalności. Oznacza to, że co piąte stowarzyszenie uczestniczy w procesie komercjalizacji swojej działalności. Upoważnia to organizatorów badania do sformułowania rekomendacji, które mogą stać się inspiracją dla władz stowarzyszeń do rozważenia podjęcia działalności o charakterze komercyjnym.

Po pierwsze – stowarzyszenia prowadzące działalność komercyjną, w tym działalność gospodarczą wzmacniają swój potencjał organizacyjny. Mogą zatrudniać dodatkowe osoby, wyposażyć biuro oraz generować zysk, który docelowo może być przekazywany na działalność statutową LGD, to prowadzi do samofinansowania organizacji i tworzy podstawy do funkcjonowania w sytuacji braku wsparcia na funkcjonowanie ze środków zewnętrznych. Warto odnotować fakt, że zdecydowana większość respondentów jest zadowolonych z podejmowania przez ich stowarzyszenie działań komercyjnych. Daje to podstawę do rekomendowania władzom LGD/RLGD przeanalizowania korzyści płynących z komercjalizacji działalności stowarzyszenia przy uwzględnieniu ryzyk jakie ten proces niesie ze sobą.

Po drugie – jak wynika ze zgromadzonego materiału badawczego najczęściej stosowaną formą komercjalizacji działalności LGD/RLGD jest inicjowanie przez stowarzyszenie powołania podmiotów gospodarczych oraz odpłatne świadczenie usług. Najmniejszym zainteresowaniem cieszy się prowadzenie działalności gospodarczej przez stowarzyszenie poprzez rejestrację w KRS jako przedsiębiorca. Upoważnia to do rekomendowania władzom LGD/RLGD inicjowania procesu komercjalizacji poprzez inspirowanie tworzenia podmiotów powiązanych ze stowarzyszeniem formalnie lub osobowo, a także umowami cywilno-prawnymi, które będą rozwijać działalność gospodarczą zgodną z oczekiwaniami stowarzyszenia. Można uznać, że najtrudniejszą i najbardziej narażoną na ryzyko formą komercjalizacji działalności LGD/RLGD jest podejmowanie działalności gospodarczej. Warto rozpocząć proces komercjalizacji od form mniej obciążonych ryzykiem aby po uzyskaniu doświadczenia „stać” się przedsiębiorcą.

Po trzecie – podjęcie działalności o charakterze komercyjnym wymaga odpowiednich zasobów technicznych, kadrowych i finansowych. Wymaga też odpowiednich procedur i organizacji pracy. Stowarzyszenia nie są jeszcze w pełni przygotowane aby sprostać takim wyzwaniom. Te, które już prowadzą działalność o charakterze komercyjnym doprowadziły do tego dużym nakładem sił i dzięki zaangażowaniu wielu ludzi w samych stowarzyszeniach i w ich najbliższym otoczeniu. Powyższe konstatacje prowadzą do rekomendowania rozwiązań, które będą stanowić istotne wsparcie dla LGD/RLGD zainteresowanych procesem komercjalizacji działalności. Wsparcie potrzebne jest w zakresie szkoleń, doradztwa, rozwiązań prawnych, a także systemu preferencyjnych pożyczek, czy nawet celowych dotacji.

Po czwarte – przedstawiciele stowarzyszeń, które nie prowadzą działalności komercyjnej, przyczyny nie podejmowania takich działań definiują głównie jako obawy, że działalność gospodarcza stowarzyszenia zdominuje zadania wynikające z realizacji LSR, że działalność gospodarcza nie będzie przynosić zysków, że działalność komercyjna może wpłynąć na zmniejszenie składek przez gminy, że może to wpłynąć na obniżenie prestiżu stowarzyszenia wśród mieszkańców i podmiotów obszaru. Nie bagatelizując tych obaw rekomenduje się

członkom władz głębszą analizę słabych i mocnych stron działalności komercyjnej. Możliwe, że doprowadzi to uzyskania nowej perspektywy w ocenie obaw i pozwoli skorygować aktualne poglądy na rolę i znaczenie działalności komercyjnej w budowie potencjału organizacyjnego stowarzyszenia.

Po piąte – w badaniu, wśród różnych przyczyn nie podejmowania działalności komercyjnej przez stowarzyszenia zidentyfikowano pogląd, że członkowie władz nie mają pomysłu na działalność gospodarczą i obawiają się o zyski z tej działalności ze względu na brak stabilnego rynku. Analiza znacznej części zgromadzonego materiału badawczego wskazuje na dużą kreatywność w postawach członków władz i pracowników biur stowarzyszeń w podejmowaniu różnorodnych działań o charakterze zarobkowym. Rekomenduje się szerszą popularyzację znanych przykładów takiej działalności bowiem przykład może mieć inspirujące znaczenia w podjęciu decyzji o rozpoczęciu działalności komercyjnej. (Należy zaznaczyć, że realizacja operacji w ramach, której prowadzone były badania ma właśnie służyć osiągnięciu tego celu).

Po szóste – jednym z powodów, podawanych przez respondentów, nie podejmowania działań komercyjnych przez stowarzyszenia jest obawa, że skoro LGD/RLGD ma zapewnione finansowanie kosztów bieżących, to może być „źle” widziane przez instytucję wdrażającą. Jest to istotny powód i nie można go bagatelizować. Należałoby uzyskać ze strony Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi stanowisko w tej sprawie, aby nie tworzyć sytuacji, które będą wywoływać obawy wśród członków władz i pracowników stowarzyszeń, które byłyby zainteresowane podjęciem działalności komercyjnej. Warto w tym miejscu zauważyć, że w przepisach prawnych regulujących funkcjonowanie LGD/RLGD nie ma zakazu takiej działalności.

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Płeć respondentów.....	6
Rysunek 2 Rodzaj stowarzyszenia	6
Rysunek 3 Siedziba instytucji (województwo)	7
Rysunek 4 Siedziba stowarzyszenia (rodzaj gminy).....	8
Rysunek 5 Staż pracy w LGD	8
Rysunek 6 Przychody LGD.....	9
Rysunek 7 Przychody LGD wraz z szacunkami na rok 2017	10
Rysunek 8 Źródła finansowania stowarzyszeń z pominięciem źródeł finansowania i projektów współpracy z PROW i/lub PO RYBY.....	11
Rysunek 9 Organizacja Pożytku Publicznego.....	11
Rysunek 10 Liczba LGD wraz z rokiem uzyskania statusu OPP	12
Rysunek 11 Prowadzenie działalności gospodarczej przez LGD	13
Rysunek 12 Ocena podjęcia działalności gospodarczej przez LGD	13
Rysunek 13 Zakres prowadzonej działalności gospodarczej przez LGD	14
Rysunek 14 Przyczyny niepodjęcia działalności gospodarczej	15
Rysunek 15 Świadczenie usług odpłatnych	16
Rysunek 16 Jak Pani/Pan ocenia świadczenie odpłatnych usług przez stowarzyszenie (LGD/RLGD?).....	16
Rysunek 17 Liczba organizacji świadczących usługi odpłatne wraz z rokiem rozpoczęcia działalności tego typu.....	17
Rysunek 18 Zakres świadczonych usług odpłatnych.....	18
Rysunek 19 Inicjatorzy podmiotu(-ów) prowadzących działalność gospodarczą lub świadczących odpłatne usługi	18

ZAŁĄCZNIK 1.

Stowarzyszenia prowadzące działalność gospodarczą:

1. **Stowarzyszenie Światowid, LGD**, Wielkopolskie, Małachowo-Szemborowice 12, 62-230 Witkowo
2. **Stowarzyszenie LGD Miasta Brodnicy**, Kujawsko-Pomorskie, ul. Św. Jakuba 22, 87-300 Brodnica

Stowarzyszenia świadczące usługi odpłatne:

3. **LGD „Zielone Bieszczady”**, Podkarpackie, ul. Rynek 27/28, 38-700 Ustrzyki Dolne
4. **LGD Na Rzecz Rozwoju Gmin Powiatu Lubelskiego „Kraina wokół Lublina”**, Lubelskie, ul. Narutowicza 37/5, 20-016 Lublin
5. **Lokalna Grupa Rybacka Kaszuby**, Pomorskie, P. Bukowskiego 2a, 83-333 Chmielno
6. **LGD Partnerstwo Borów Niemodlińskich**, Opolskie, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 34, 49-100 Niemodlin
7. **Stowarzyszenie LGD Brama Lubuska**, Lubuskie, ul. Wałowa 1, 66-200 Świebodzin
8. **Stowarzyszenie LGD Bory Dolnośląskie**, Lubuskie, ul. Żeromskiego 25, 68-120 Iłowa
9. **Stowarzyszenie LGD Sandry Brdy**, Pomorskie, ul. Wysoka 3/212, 89-600 Chojnice
10. **Stowarzyszenie LGD Stolem**, Pomorskie, ul. Derdowskiego 7, 83-424 Lipusz
11. **Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby, LGD**, Pomorskie, ul. Klasztorna 1, 83-300 Kartuzy

Stowarzyszenia inicjujące powołanie podmiotów gospodarczych (nie dotyczy beneficjentów LSR):

12. **LGD „Puszcza Białowieska”**, Podlaskie, ul. A. Zina 1, 17-200 Hajnówka
13. **LGD „Zielony Pierścień”**, Lubelskie, Kośmin 7, 24-103 Żyrzyn
14. **LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Ziemi Nizańskiej”**, Podkarpackie, ul. Rzeszowska 42, 37-400 Nisko
15. **LGD Ziemi Mińskiej**, Mazowieckie, ul. T. Kościuszki 3, 05-300 Mińsk Mazowiecki
16. **Stowarzyszenie „Solna Dolina”, LGD**, Wielkopolskie, ul. Dąbska 17, 62-650 Kłodawa
17. **Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Krzemienny Krąg”**, świętokrzyskie, Bałtów 55, 27-423 Bałtów
18. **Stowarzyszenie LGD „Między Dalinem i Gościbią”**, Małopolskie, Rynek 6, 32-440 Sułkowice
19. **Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Partnerstwo Dorzecze Słupi**, Pomorskie, Krzysia 16, 76-248 Dębica Kaszubska
20. **Stowarzyszenie LGD „POLCENTRUM”**, Łódzkie, Plac Łukasieńskiego 4, 95-010 Stryków
21. **Stowarzyszenie LGD Dunajec-Biała**, Małopolskie, ul. Browarki 7, 32-840 Zakliczyn

22. **Stowarzyszenie LGD Krajna Złotowska**, Wielkopolskie, Aleja Piasta 32, 77-400 Złotów
23. **Stowarzyszenie LGD Stobrawski Zielony Szlak**, Opolskie, ul. Sienkiewicza 8, 46-034 Pokój
24. **Stowarzyszenie Perły Mazowsza – LGD**, Mazowieckie, ul. Stękowskiego 17/111, 05-555 Tarczyn
25. **Stowarzyszenie Rozwoju Gmin „Centrum” LGD**, Łódzkie, ul. Wojska Polskiego 10 A, 99-300 Kutno
26. **Stowarzyszenie Zielona Dolina Odry i Warty LGD**, Lubuskie, ul. 1 Maja 1B, 69-113 Górzycyca
27. **Północnokaszubska Lokalna Grupa Rybacka**, Pomorskie, ul. Portowa 15, 84-120 Władysławowo
28. **Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej**, Świętokrzyskie, ul. Rynek 26, 26-025 Łagów,
29. **Stowarzyszenie LGD – Partnerstwo Izerskie**, Dolnośląskie, Ubocze 300, 59-620 Gryfów Śląski
30. **Stowarzyszenie – LGD „Bądźmy Razem”**, Mazowieckie, ul. Piłsudskiego 23, 07-100 Węgrów
31. **LGD „Dolina rzeki Grabi”**, Łódzkie, Łask, ul. Batorego 31 lok. 106, 98-100 Łask
32. **Stowarzyszenie „LGD – Wokół Łysej Góry”**, Świętokrzyskie, ul. Partyzantów 3, 26-004 Bieliny

Stowarzyszenia świadczące usługi odpłatne oraz inicjujące powołanie podmiotów gospodarczych:

33. **Stowarzyszenie LGD Korona Północnego Krakowa**, ul. Jana Długosza 36 32-091 Raciborowice
34. **LGD Partnerstwo Ducha Gór**, Dolnośląskie, ul. Konstytucji 3 Maja 25, 58-540 Karpacz
35. **LGD Ziemi Sandomierskiej**, Świętokrzyskie, Łoniów 56, 27-670 Łoniów
36. **Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Doliny Baryczy”**, LGD rybackie, Dolnośląskie, pl. ks. E. Waresiaka 7, 56-300 Milicz
37. **Stowarzyszenie LGD Dolina Karpia**, Małopolskie, ul. Rynek 2, 32-640 Zator
38. **Stowarzyszenie LGD Kwiat Lnu**, Dolnośląskie, ul. Dworcowa 33, 58-420 Lubawka
39. **Stowarzyszenie Lokalna Grupa Rybacka Bielska Kraina**, Śląskie, ul. Regeera 81, 43-382 Bielsko-Biała
40. **Stowarzyszenie LYSKOR**, LGD, Śląskie, ul. Szkolna 7, 44-284 Pstrążna
41. **LGD „Warmiński Zakątek”**, Warmińsko-Mazurskie, ul. Grunwaldzka 6, 11-040 Dobrze Miasto
42. **Stowarzyszenie Kraina św. Anny**, LGD, Opolskie, ul. Kilińskiego 1, 47-303 Krapkowice